

Sosiaalitaidon 6. opintomatka

Alankomaat 14. - 17.9.2010

Matkaraportti

Hilkka Kärkkäinen

Teema: Kuntalaisten ja erityisesti sosiaalihuollon asiakkaiden osallisuus.

PROGRAM: "The participation for all and especially for the vulnerable groups in society"

14.9.2010

08.15 Travel to Amsterdam
 Travel to den Haag
13.30 Orientation to the Netherlands
 Finnish Embassy

15.9.2010

Wednesday September 15th

09.30 MOVISIE
09.45 welcome and general information about MOVISIE by Thea Meinema
10.00 presentation on client participation by expert Mrs Karin Sok and discussion
10.45 break
11.00 presentation about Verwey Jonker Institute by expert Mr Hugo Swinnen and discussion
11.45 general questions and discussion
12.00 lunch
13.40 VCP Makers Unlimited, Utrecht,
13.45 meeting with the director Mr Cor Langedijk and ambassador of VCP Mr Jan Troost
14.00 What does VCP do and how do they do it. Exchanging information (Mr Jan Troost VCP)
15.15 What does Makers Unlimited do and how do they do it. (Mr Geert Bakker)

Thursday September 16th

09.20 You will be picked up at the Railway Station (meeting point = ticket office) of Arnhem

Zorgbelang Gelderland

09.30 **Jongeren centrum Willemeen (Willemsplein 1, Arnhem)**

11.00 **Bezoekerscentrum de Watermolen (Zijpendaalseweg 24, Arnhem)**

At both locations a special program has been set up for the group that shows how the groups work.

13.00 travel to Wageningen by bus

Gemeente Wageningen

14.00 visit to Gemeente Wageningen (Churchillweg 68)

Mrs Ria de Heer will wait for you at the bus stop "Technische School".

Mr Martin Bos will tell about Civic involvement;

Mrs Ria de Heer about youth and family;

3 or 4 members of the youth council will tell about their work and influence

16.00. time to talk to individuals and to have a discussion

Friday September 17th

Travel back to Helsinki

OSANOTTAJAT:

Pirkko Hynynen

Satu Karppanen

Ulla-Mari Karhu

Arja Yliluoma

Hilkka Kärkkäinen

Merja Salmi

Petteri Heino

Tiistaina 14.9. lensimme aamulla Amsterdamiin ja sieltä junalla Haagiin Suomen suurlähetystöön.

Haagissa oleva suurlähetystö on Suomen virallinen edustaja Alankomaissa ja sen tehtävänä on edistää maittemme välisiä poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisuhteita, aktivoida yhteyksiä ja yhteistyötä eri aloilla sekä välittää tietoa Suomesta. Suurlähettiläs Klaus Korhonen esikuntineen kertoi Alankomaiden nykyisestä poliittisesta tilanteesta ja sosiaaliturvajärjestelmästä.

Alankomaissa on asukkaita 16 783 092 (2010) ja maan pinta-ala on 41 532 km². Alankomaiden parlamentti on kaksikamarinen: ylähuoneessa on 75 jäsentä ja alahuoneessa 150 jäsentä. Molempia kamareita johtaa puhemies. Parlamentin keskeisimpinä tehtävinä ovat lainsäädäntö sekä hallituksen toimien valvonta. Kahdentoista eri maakuntavaltuustojen jäsenet valitsevat parlamentin ylähuoneen jäsenet neljän vuoden välein. Alahuone valitaan yleisillä välittömällä vaaleilla myös joka neljäs vuosi. Kaikissa vaaleissa noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Vaalit olivat viimeksi tämän vuoden kesäkuussa. Poliittinen tilanne on kuitenkin vaikea eikä enemmistöhallitusta vaalien jälkeen saatu muodostettua. Vaaleissa menestyi islaminvastainen populistipuolue, joka vaikeuttaa poliittista tilannetta. Tähän mennessä oli pidetty jo kahdeksat hallitusneuvottelut vähemmistöhallituksen muodostamiseksi, mutta ne olivat aina kariutuneet erimielisyyksiin hallitusohjelmasta.

Alankomaissa on yhteensä 443 kuntaa, joiden johdossa on kunnanvaltuusto ja -hallitus sekä pormestari. Kunnassa asuvat asukkaat, mukaan lukien viisi vuotta laillisesti asuneet ulkomaalaiset, valitsevat valtuuston jäsenet joka neljäs vuosi. Valtuusto valitsee kunnanhallituksen. Pormestarin nimittää kerrallaan kuudeksi vuodeksi maan hallitus. Pormestari johtaa neuvoston ja hallituksen työskentelyä. Kunnilla ei ole merkittävää veronkanto-oikeutta eikä siksi myöskään samanlaista vahvaa roolia sosiaali- ja terveystalouden järjestämisessä kuin meillä Suomessa.

Hollannin sosiaaliturvajärjestelmän peruseriaate on, että jokaisella tulee olla mahdollisuus toimia aktiivisesti yhteiskunnassa. Työhön kykenevillä on velvollisuus tehdä työtä, koska se on paras keino ehkäistä sosiaalista syrjäytymistä. Lähtökohtana on siis "työ aina ennen etuuksia" -ajattelumalli. Esimerkiksi työkyvyttömyys- ja työttömyysvakuutusta sekä varhaiseläköitymistä koskevia säännöksiä on muokattu aktivoivaan suuntaan. Työn ja perheen yhteensovittamislaki ja elämänkaarisuunnitelma, jossa ihmiset voivat säästää mm. verohelpotusten avulla rahaa pidennetyille työvapailleen, ovat puolestaan esimerkkejä uudistuksista, joilla pyritään helpottamaan työn ja perheen yhteensovittamista. Osa-aikatyö etenkin perheenäideillä on tavallista ja lapset ovat yleisesti päivähoidossa vain kolmena päivänä viikossa.

Pääasiallinen rahoitus terveys- ja hyvinvointipalveluille tulee valtiolta ja vakuutusyhtiöiltä. Alankomaiden sosiaalipolitiikan muutos on korostanut tarvetta vähentää olemassa olevien hyvinvointijärjestelmien käyttöä ja kysyntää. Päävastuu sosiaalihuollon toteuttamisesta on siirtymässä paikallisviranomaisille, jotka painottavat strategioissaan yhteisöllisyyttä ja toimimista lähiyhteisöissä. Sosiaaliin ja taloudellisiin ongelmiin haetaan integroitua ratkaisuja ruohonjuuritasolla. Osana tätä ulottuvuutta on kansalaisyhteiskunnan ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Palvelutarpeiden ilmetessä tulisi kysyä, mitä voisi tehdä asialle ensin itse, sitten perheen tai lähiyhteisön tuella ja vasta sen jälkeen tulisi kääntyä viranomaisten puoleen. Hollantilaisen systeemin peruseriaana onkin aina ollut se, että julkisten palvelujen sijasta perhe ja (uskonnolliset) yhteisöt vastaavat käytännön hoivapalveluista. Myös vapaaehtoistyön merkitys on Alankomaissa edelleen suuri.

Keskiviikkona 15.9. menimme aamulla junalla MOVISIE'n toimistolle, jossa Thea Meinema kertoi MOVISIE'n organisaatiosta. MOVISIE on Alankomaiden sosiaalialan kehittämiskeskus ja voittoa tuottamaton organisaatio. Sen palveluksessa on yli 200 työntekijää ja vuosibudjetti on yli 21 miljoonaa euroa. MOVISIE edistää kuntalaisten osallisuutta ja riippumattomuutta tukemalla ja neuvomalla ammattilaisia, vapaaehtoisia ja julkishallintoa hyvinvoinnin, hoivan ja sosiaalisen kehittämistyön alueilla. MOVISIE panostaa yhteiskuntaan jossa kaikki ihmiset ovat voimaantuneita ja voivat käyttää kaikkia kykyjään. Keskeisiä teemoja työssä ovat sosiaalinen yhtenäisyys, vapaaehtoistyö, epävirallinen hoivatyö, haavoittuvat ryhmät, perheväkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö. Yhteistyökumppaneina organisaatiolla on mm. eri ministeriöt, läänit ja kunnat sekä eturyhmät, vapaaehtoisjärjestöt ja säätiöt. MOVISIE toimii niin kansallisissa kuin kansainvälisissäkin verkostoissa.

Tämän jälkeen Karin Sok esitteli asiakkaiden osallisuusohjelman (Program Client Participation). Ohjelma kokoaa ja yhdistää tietoa erilaisista asiakasosallisuuden muodoista. Ohjelmassa kehitetään myös uutta tietoa tutkimalla ja kokeilemalla uusia menetelmiä. Tavoitteena on saada myös yhteiskunnan haavoittuvimmat ihmisryhmät osallisiksi päätöksentekoon. Tällaisia haavoittuvia ryhmiä ovat esim. pitkäaikaistyöttömät, vaikeasti sairaat, asunnottomat ja mielenterveysongelmista kärsivät. Hollantilainen sosiaalisen tuen asetus antaa kehykset ohjelman toteuttamiselle.

Karin esitteli seuraavaksi osallisuuden portaat:

1. Tiedottaminen
2. Konsultointi
3. Neuvonta
4. Yhteistoiminta
5. Päätöksenteko
6. Itsehallinto

Tiedottamisesta esimerkkejä ovat elokuvat tai teatteri, jonka avulla asiakasryhmä kuvaa asiaa, jonka haluaa saattaa päätöksentekijälle tiedoksi ennen päätöksiä. Henkilöt voivat myös esiintyä valeasiakkaina ja testata organisaation kykyä kohdata asiakkaita. Päätöksentekijöiden huomiota voi kiinnittää järjestämällä erilaisia tempauksia, kuten myöhemmin tapaamamme vammaisryhmä Makkers Unlimited oli tehnyt.

Konsultoinnissa voidaan kerätä tietoa eri tavoin, esim. hyvinvointikyselyillä. Asiakasryhmä voi myös valokuvata kohteita, joihin haluaa päätöksentekijöiden tutustuvan ennen päätöksiä. Konsultointiin on useita menetelmiä käytettävissä, esim focus-ryhmät, akvaariomenetelmä, varjostaminen jne.

Neuvonta on jo strukturoidumpaa vuorovaikutusta asiakkaan ja päätöksentekijän välillä. Tällaisia voivat olla erilaiset parlamentit ja neuvostot.

Yhteistoiminta edellyttää nimensä mukaisesti asiakkaan ja päätöksentekijän yhteistä työskentelyä.

Päätöksenteon portaalla asiakkaat tekevät itse päätöksiä omasta puolestaan.

Itsehallinnossa asiakkaat järjestävät itselleen palveluja ja hallinnoivat niitä itse.

Epämuodollisia osallistumismuotoja tarvitaan ohjattujen sijasta enemmän, koska se antaa tilaa monimuotoisuudelle. Saman asian tiimoilta voidaan käyttää myös useita tapoja, esim. asukastilaisuudet ja samanaikaisesti internetkysely samasta asiasta. Mitä strukturoidumpi tapa on kyseessä sitä enemmän tietoa ja kompetenssia se asiakkailta edellyttää.

Seuraavana kuulimme Vervey Jocker Instituutista Dick Oudenampsenin esityksen kansalaisten osallistumisesta sosiaalisen tuen asetuksen toimeenpanoon. Hänen mukaansa aktiiviset kansalaiset paikallishallinnossa merkitsevät paljon vaivannäköä. Osallistuvilta kansalaisilta aktiivisuus vie paljon aikaa ja energiaa mutta tuottaa vain vähän tuloksia. Vastakkain on paikallishallinnon välineellinen asenne asetukseen ja kansalaisten aloitteellisuuden vahvistaminen.

Sosiaalisen tuen asetus käsittelee viittä ulottuvuutta:

1. lähiöiden elämänlaadun parantaminen
2. epävirallisen ja vapaaehtoisen työn tukeminen
3. hoivapalvelut ikääntyville ja vajaakuntoisille
4. julkisen terveydenhuollon tehtäväksi asunnottomien, huumeidenkäyttäjien ja perheväkivallan uhrien elinolosuhteiden parantaminen
5. tiedottamisen, neuvonnan ja asiakastuen osuus

Luennoitsija puhui neljästä eri kansalaisroolista: kansalainen moraalisena toimijana, kuluttajana ja aktiivisena sosiaalisena toimijana sekä hoivaaminen sosiaalisena velvollisuutena (vammaisten ja kroonisesti sairaiden oikeus osallisuuteen sekä hoivaajien ja vapaaehtoisten rooli siinä). Hän esitti rooleista seuraavan taulukon:

Kansalaisuus ja paikallishallinnon rooli

Kansalaisen roolit	Eettiset standardit	Kansalaisten kyvyt	Paikallishallinnon rooli
Kansalainen asiakkaana tai kuluttajana	Taloudellinen kansalainen	Informoitu ja itsenäisiä päätöksiä tekevä	Markkinoida ja välittää tietoa
Aktiivinen kansalainen	Hallintokansalainen	Demokraattinen asenne kulttuuri- ja eturistiriitoihin	Helpottaa infrastruktuuria ja kokouspaikkojen saavutettavuutta
Aktiivinen kansalainen hoivaajana ja vapaaehtoisena	Huolenpidon etiikka	Tukea ja hoivaa tarjoava, empaattisia kykyjä omaava	Tukea ja auttaa hoivaajia ja vapaaehtoisia, lisätä heidän asiantuntemustaan
Haavoittuva kansalainen	Elämänlaadun parantaminen, tasa-arvoinen kohtelu, syrjäytymisen ehkäisy	Itsemääräämisoikeus	Paikalliskorjaus perheväkivallan uhrien auttamiseksi, suojan antaminen ja sosiaalisten osallistumismahdollisuuksien luominen

Luennoitsija esitti seuraavat johtopäätökset esityksensä lopuksi: Vahvistaessasi ja kannustaessasi osallisuutta ole tietoinen kansalaisten eri rooleista sosiaaliturvan ja hoivan alueilla. Paikallishallinnolla on lukuisia välineitä osallisuuteen kannustamisessa, esim. kansalaisten kykyihin sijoittaminen. Kansalaisten erilaiset roolit tarvitsevat vastaavasti erilaisia rooleja paikallishallinnolta. Tulevaisuudessa tarvitaan entistä vahvempaa paikallishallintoa ja entistä vahvempaa kansalaisten osallisuutta päätöksenteossa.

Iltapäivällä tutustuimme **VCP Makers Unlimited** –vammaisryhmän toimintaan. Makers Unlimited on vajaakuntoisten edunvalvontajärjestö joka pyrkii vahvistamaan vajaakuntoisten ja vammaisten asemaa ja oikeuksia. Heillä oli parhaillaan ikäihmisten messuilla oma osasto ja he järjestivät siellä tietoiskuja ja tempauksia. Jan Troost kertoi järjestön toiminnasta ja nykyisistä toimintamahdollisuuksista Alankomaissa, jossa on havaittavissa asenteiden koventumista kaikkia vähemmistöryhmittymiä ja poikkeavuutta kohtaan. Saimme keltaiset lippikset ja osallistuimme heidän demonstraatioonsa messuilla, kun he kulkivat alueella pyörätuolikulkueena ja me olimme saattueena. Messuosastolla näimme esityksen heidän erilaisista tapahtumistaan ja edunvalvontatilaisuuksista mm. poliitikkojen kanssa.

Torstaina 16.9. matkustimme metrolla ja junalla Arnheimiin, jossa Hellen Housterman oli vapaaehtoisnuoren kanssa meitä vastassa. Tutustumiskohde oli Zorgbelang Gelderland, joka työskenteli nuorten kanssa. Nuorilla saattoi olla hyvinkin rankkoja taustoja ja lastensuojelusiakkuuksia takanaan. Nuoret olivat itse suunnitelleet meille ohjelman ja aikuiset olivat lähinnä tukena puuttumatta varsinaisesti ohjelmaan tai sen toteutukseen. Nuoret osallistivat meidät käytännön harjoituksiin. Ensin käytiin läpi pari erilaista tilannetta sosiodraamana ja keskusteltiin tunteista ja ajatuksista joita kyseiset tilanteet meissä herättivät. Sen jälkeen saimme pukea päällemme paidat, joissa luki ”I care about what you think” eli mielipiteilläsi on minulle merkitystä. Jalkauduimme kadulle pareina kysymään vastaantulijoilta muutamia kysymyksiä annetun ohjeen mukaan siten että toinen parista oli haastattelija ja toinen tarkkailija. Kokoonnuimme haastattelujen jälkeen toimintatilaan, joka oli kunnostettu vanhaan maalaistaloon ja jaoimme kokemukset haastatteluista.

Tämän jälkeen Henk vanTilburg esitteli meille organisaation nimeltä Entrea. Entrea on kasvatukseen ja tutkimukseen perehtynyt lastensuojelu- ja nuorisojärjestö Alankomaissa, joka auttaa 0-18 -vuotiaita ja heidän perheitään. Vanhemmat ja opettajat voivat ottaa organisaatioon yhteyttä mitä moninaisimmissa ongelmissa lasten ja nuorten kanssa. Työntekijät etsivät yhdessä perheen kanssa heille parhaiten sopivan auttamismuodon, joka voi olla esim. terapiaryhmä, perhehoito, tuettu asuminen.

Nuoret kertoivat erilaisista osallisuuden muodoista omakohtaisin esimerkein. Nuorten osallisuuden onnistumisen kannalta on tärkeää antaa nuorille mahdollisuuksia onnistumisiin sekä kuunnella heitä ja ottaa heidät vakavasti. On tärkeää myös perustella mielipiteensä jos on nuorten kanssa eri mieltä jostain ideasta. Nuorten kanssa kannattaa olla henkilökohtainen ja suora sekä antaa heille aikaa. Kanssakäymisessä ei pidä olla kapea-alainen eikä ennakkoluuloinen eikä pidä pelätä asioihin puuttumista.

Nuoret jakoivat meille tiedotteen nuorten osallisuuden portaikosta:

- Porras 8: Nuoret ja aikuiset tekevät aloitteita ja päätöksiä yhteistoiminnassa
- Porras 7: Nuoret itse johtavat ja panevat alulle toimintaa
- Porras 6: Aikuiset aloitteentekijöinä, nuorten kanssa yhteiset päätökset
- Porras 5: Nuoria konsultoidaan ja informoidaan
- Porras 4: Nuorille annetaan tehtäviä ja heitä informoidaan
- Porras 3: Nuoret otetaan mukaan symbolisesti
- Porras 2: Nuoret ovat ”koristeena” mukana
- Porras 1: Nuoria manipuloidaan

Iltapäiväksi matkustimme Arnhemista bussilla määränpäänämme Wageningen, joka on vajaan 40 000 asukkaan kunta Hollannin ruokalaakson keskiössä. Meitä oli vastassa Ria de Heer, joka tutustutti meidät entisen koulun tiloihin koottuihin erilaisten toimijoiden toimintoihin. Talossa toimii monenlaisia ryhmiä toiminnallisista ryhmistä taiteellisiin ja keskusteluryhmiin. Kyseessä ei kuitenkaan ole tyyppillinen päivätoimintakeskus vaan kaikki toiminnot on rakennettu tukemaan kunkin asiakkaan yksilöllistä kuntoutumista yksilöllisten palvelusuunnitelmien pohjalta. Ria esitteli Wageningenin kunnan organisaation ja kertoi meille että yliopistoa Wageningenissä käy yli 5000 opiskelijaa ympäri maailman ja että siellä on ainutlaatuinen "elämän tieteiden" (life sciences) tutkimuksen ja koulutuksen kansainvälisen tiedon keskittymä.

Lähiösuuntautunut työskentely on alkanut Wageningenin kunnassa v. 1995 tavoitteena elävät ja viihtyisät lähiöt sekä kansalaisten osallistuminen siihen pääsemiseksi. Elävällä lähiöllä tarkoitetaan ympäristöä jossa sosiaalinen kanssakäyminen on tasapainossa fyysisen ympäristön kanssa; mm. puhtaus, eheys, turvallisuus, palvelut versus hyvinvointi, huolenpito, sosiaalinen yhtenäisyys ja keskinäinen apu. Kunta on jaettu neljään alueeseen ja kukin alue saa 50 000 euron määrärahan joka toinen vuosi lähiötyöhön. Lähiöfoorumi toimii silminä ja korvina ja laatii lähiösuunnitelmat sekä ohjaa määrärahojen käyttöä. Kohteet, joihin määrärahoja käytetään, ovat pieniä ja helposti saavutettavia ja ne toimivat kuntalaisten hyväksi. Päätöksenteko on nopeaa eikä byrokratiaa ole nimeksikään. Rahoitusta on käytetty esim. leikkikenttiin, liikenneturvallisuuden parantamiseen, lähiökokouksiin ja juhliin, alueiden puhtaanapitoon. Ehdotuksia tulee vuosittain noin 45.

Nuorisoneuvoston työtä meille esitteli neuvoston puheenjohtaja ja kolme nuorisojäsentä. Puheenjohtajan mukaan nuorten osallisuus Hollannissa toteutuu poliittisissa nuorisojärjestöissä, koulutukseen liittyvissä organisaatioissa, kansallisessa nuorisoparlamentissa, alueellisissa nuorisoneuvostoissa ja paikallisissa nuorisoneuvostoissa. Nuorisoneuvoston tehtävänä on konsultoida ja neuvoa päätöksentekijöitä nuoria koskevassa päätöksenteossa sekä ylipäätään edustaa nuorisoa. Nuorisoneuvostoa ei valita vaaleilla vaan neuvostoon kootaan siitä kiinnostuneita nuoria jotka voivat ilmoittautua ehdokkaiksi. Jos joku muuttaa toiselle paikkakunnalle tai muusta syystä jää pois neuvoston työskentelystä kesken neljävuotiskauden, voidaan hänen tilalleen ottaa uusi jäsen. Käytännön esimerkkeinä neuvoston toiminnasta mainittiin nuorten politiikka- ja toimintaohjelma sekä tutustumiskäynti alueparlamenttiin. Haastavinta työskentelyssä on verkostoituminen ja vaikuttaminen. Avainasioita nuorten osallisuuden lisäämisessä ovat matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksien luominen, nykyaikaiset kommunikointimenetelmät ja välineet sekä houkuttelevat osallistumisfoorumit.

Perjantai 17.9. oli matkapäivä.